

EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 24. 1. 2024
COM(2024) 27 final

BIELA KNIHA

**o možnostiach posilnenia podpory výskumu a vývoja v oblasti technológií s potenciálom
dvojakého použitia**

BIELA KNIHA O MOŽNOSTIACH POSILNENIA PODPORY VÝSKUMU A VÝVOJA V OBLASTI TECHNOLÓGIÍ S POTENCIÁLOM DVOJAKÉHO POUŽITIA

Cieľom tejto bielej knihy je začať verejnú konzultáciu o podpore výskumu a vývoja na úrovni EÚ v oblasti technológií s potenciálom dvojakého použitia. V tejto súvislosti sa v nej skúmajú súčasné príslušné programy financovania EÚ a posudzuje sa, či je táto podpora naďalej primeraná a strategická vzhľadom na existujúce a vznikajúce geopolitické výzvy uvedené v Európskej stratégii hospodárskej bezpečnosti. Ďalej sa v nej otvoreným spôsobom navrhujú možnosti do budúcnosti ako základ pre diskusiu v rámci verejnej konzultácie.

Na účely tejto bielej knihy sa pojem „dvojaké použitie“ používa v kontexte podpory výskumu a vývoja v súvislosti so softvérom a s technológiou, ktoré majú potenciál využitia tak na civilné, ako aj na vojenské účely¹. Rozsah podpory výskumu a vývoja v oblasti technológií s potenciálom dvojakého použitia je zameraný na odstránenie rozdielu medzi výskumnými a vývojovými činnosťami vykonávanými výlučne na civilné účely a výlučne na obranné účely, najmä pokiaľ ide o kritické a vznikajúce technológie.

1. Úvod

V posledných rokoch sa diskutuje o význame a potenciáli skúmania spôsobov, ako zvýšiť podporu výskumu a vývoja v oblasti technológií s potenciálom dvojakého použitia. Komisia vo svojom návrhu nariadenia o programe Horizont Európa² z júna 2018 navrhla, aby sa výskumné a inovačné činnosti vykonávané v rámci programu Horizont Európa zameriavali (nie však výlučne) na civilné uplatnenie, zatiaľ čo výskum vykonávaný v rámci Európskeho obranného fondu by sa mal zameriavať výhradne na uplatnenie v sektore obrany. Európsky parlament a Rada počas rokovaní tieto právne ustanovenia zmenili, pričom stanovili, že výskumné a inovačné činnosti v rámci osobitného programu na vykonávanie programu Horizont Európa³ a v rámci Európskeho inovačného a technologického inštitútu (EIT)⁴ by sa

¹ Toto vymedzenie je v súlade s vymedzením pojmu položky s dvojakým použitím v nariadení (EÚ) 2021/821 z 20. mája 2021, ktorým sa stanovuje režim Únie na kontrolu vývozov, sprostredkovania, technickej pomoci, tranzitu a transferu položiek s dvojakým použitím: „položky s dvojakým použitím“ sú položky vrátane softvéru a technológie ktoré možno použiť tak na civilné, ako aj na vojenské účely.

² Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovuje Európsky horizont –rámcový program pre výskum a inovácie a ktorým sa stanovujú jeho pravidlá účasti a šírenia, COM(2018) 435 final, 7. 6. 2018.

³ Rozhodnutie (EÚ) 2021/764, ktorým sa zriaďuje špecifický program na vykonávanie programu Horizont Európa – rámcový program pre výskum a inovácie.

⁴ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/819 z 20. mája 2021 o Európskom inovačnom a technologickom inštitúte (prepracované znenie).

mali zameriavať výlučne na civilné uplatnenie. Spoluzákonodarcovia zároveň zachovali ustanovenia o výskumných a vývojových činnostiach v oblasti obrany vykonávaných v rámci Európskeho obranného fondu, ktoré sa zameriavajú výhradne na uplatnenie v sektore obrany⁵, pričom poukázali na potenciál synergií medzi civilným a obranným sektorom. Takisto objasnili, že je potrebné zabrániť zbytočnej duplicite. Znamená to, že spoluzákonodarcovia sa na politickej úrovni vyslovene rozhodli, že výskumné a vývojové činnosti v civilnej oblasti a v oblasti obrany sa budú považovať za úplne samostatné sféry, ktoré sú zamerané na podstatne odlišné komunity zainteresovaných strán a na ktoré sa vzťahujú odlišné pravidlá, odlišné účely a odlišné uplatnenie na trhu.

Keďže Komisia uznáva, že chýbajú vhodné nástroje na uľahčenie vzájomného obohacovania medzi výskumnými a vývojovými činnosťami v civilnej oblasti a v oblasti obrany, od roku 2021 začala viacero opatrení na zlepšenie synergií medzi programami EÚ a na podporu celounijného prístupu ku kritickým technológiám prostredníctvom čo najlepšieho využívania programov EÚ v oblasti výskumu a vývoja.

Iniciatívy EÚ na podporu vzájomného obohacovania medzi výskumnými a vývojovými činnosťami v civilnej, obrannej a vesmírnej oblasti

Ako jeden z cieľov akčného plánu pre synergie medzi civilným, obranným a vesmírnym priemyslom⁶ z **februára 2021** bola identifikovaná potreba zlepšiť komplementárnosť medzi príslušnými programami a nástrojmi EÚ s cieľom zvýšiť efektívnosť investícií a účinnosť výsledkov. V prvej správe o pokroku týkajúcej sa uvedeného akčného plánu, ktorá bola prijatá v **novembri 2022**, bola uznaná potreba „vykonať *diferenčnú analýzu podpory z nástrojov EÚ na ceste od výskumu a vývoja cez zavádzanie až po uvedenie na trh alebo verejné obstarávanie s cieľom zistiť, ako by jeden nástroj mohol pomôcť tam, kde iný pomôcť nemôže. Z výsledku tejto analýzy by sa mohlo ťažiť pri plánovaní ďalšieho [viacročného finančného rámca]*“⁷.

Vo **februári 2022** sa v oznámení „Plán pre kritické bezpečnostné a obranné technológie“⁸ uznalo, že v rámci existujúcich programov a nástrojov neexistuje rámec pre priamu podporu činností s dvojakým použitím, a oznámilo sa, že „Komisia v roku 2023 preskúma existujúce nástroje EÚ a navrhne ďalšie spôsoby na podporu výskumu, technického rozvoja a inovácie s dvojakým použitím na úrovni EÚ“. Komisia takisto analyzovala príležitosti a obmedzenia, pokiaľ ide o posilnenie podpory technológií s potenciálom dvojakého použitia prostredníctvom programu EÚ pre inovácie v oblasti obrany (EUDIS), ktorý bol prezentovaný v uvedenom oznámení a spustený v máji 2022 ako súčasť Európskeho obranného fondu.

⁵ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/695 z 28. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje Horizont Európa – rámcový program pre výskum a inovácie, stanovujú jeho pravidlá účasti a šírenia a zrušujú nariadenia (EÚ) č. 1290/2013 a (EÚ) č. 1291/2013.

⁶ COM(2021) 70 z 22. 2. 2021.

⁷ SWD(2022) 362 z 10. 11. 2022.

⁸ COM(2022) 61 z 15. 2. 2022.

V **máji 2022** boli v spoločnom oznámení o „analýze nedostatku investícií do obrany a ďalšom postupe“⁹ oznámené „*možné zmeny rámca pre výskum a inovácie v oblasti položiek s dvojakým použitím s cieľom zlepšiť synergie medzi civilnými a obrannými nástrojmi*“. V tom istom spoločnom oznámení sa poukázalo na potrebu „*pracovať na ďalších opatreniach (ako sú koordinované výzvy medzi existujúcimi nástrojmi EÚ a úvermi EIB) na podporu kritických technológií a priemyselných kapacít prostredníctvom rozvoja strategických projektov*“.

V **júli 2022** Komisia prijala nový európsky inovačný program¹⁰. V súvislosti s rámcovými podmienkami pre špičkové technologické inovácie sa v programe zdôrazňuje, že „*využívanie úlohy verejného sektora ako hlavného zákazníka*“ môže urýchliť modernizáciu verejných služieb a posilniť priemyselnú konkurencieschopnosť EÚ v celosvetovom meradle. Komisia preto vyhlásila výzvy s cieľom podporiť členské štáty pri vypracúvaní národných stratégií, ktoré podporujú inovačné obstarávanie, a zároveň skvalitňuje zber údajov o inovačnom obstarávaní v celom civilnom a obrannom sektore. Keďže mnohé kritické technológie s potenciálom dvojakeho použitia sa vyskytujú v digitálnom sektore, je takisto dôležité poznamenať, že v správe Komisie o stave digitálneho desaťročia za rok 2023¹¹ sa členským štátom odporúča, aby vypracovali „*akčné plány na podporu inovačného obstarávania a zintenzívni[li] úsilie o zvýšenie investícií v rámci verejného obstarávania do vývoja, testovania a zavádzania inovatívnych digitálnych riešení*“.

V **marci 2023** Komisia a vysoký predstaviteľ prijali stratégiu EÚ v oblasti kozmického priestoru pre bezpečnosť a obranu¹². Zdôrazňuje sa v nej, že „*[k]ozmické systémy a služby zohrávajú čoraz väčšiu úlohu pri podpore obrany a bezpečnosti. Služby dvojakeho použitia, ktoré poskytujú vesmírne programy EÚ a komerčné subjekty vrátane sektora New Space, sa budú ďalej rozvíjať s cieľom zvýšiť strategickú autonómiu EÚ a jej členských štátov*“ a že „*[p]ri príprave budúceho vývoja vesmírnych programov EÚ bude Komisia v úzkej spolupráci s členskými štátmi zohľadňovať dlhodobé požiadavky obranných a bezpečnostných používateľov (v horizonte roku 2035). Zváži systémovú interoperabilitu a možnosti pridruženého využitia misijných zariadení na účely obrany, ako aj bezpečnosti v rámci existujúcich alebo budúcich kozmických systémov. S týmto zámerom sa prostredníctvom Európskeho obranného fondu podporia synergie, aby sa prostredníctvom výskumu a vývoja v oblasti obrany mohlo urýchliť zavádzanie misijných zariadení umožňujúcich služby týkajúce sa obrany. Okrem toho sa budú dôsledne prevádzkovať a využívať rôzne vládne služby dostupné v rámci vesmírnych programov EÚ*“.

V **júni 2023** Komisia prijala návrh nariadenia, ktorým sa zriaďuje Platforma strategických technológií pre Európu (platforma STEP) s cieľom zachovať európsku konkurenčnú výhodu v oblasti kritických a vznikajúcich technológií, ktoré sú relevantné pre zelenú a digitálnu transformáciu: počnúc výpočtovými technológiami vrátane mikroelektroniky, kvantovej výpočtovej techniky a umelej inteligencie až po biotechnológiu a biovýrobu či emisne neutrálne technológie. V nadväznosti na zvýšenie Európskeho obranného fondu sa prostredníctvom platformy STEP posilní spolufinancovanie z nástrojov EÚ v rámci politiky súdržnosti na účely podpory vývoja alebo výroby kritických technológií, z ktorých mnohé majú potenciál dvojakeho použitia.

⁹ JOIN(2022) 24 z 18. 5. 2022.

¹⁰ COM(2022) 332 z 5. 7. 2022.

¹¹ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2023-report-state-digital-decade>.

¹² Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu a Rade „Stratégia Európskej únie v oblasti kozmického priestoru pre bezpečnosť a obranu“, JOIN(2023) 9 final.

V spoločnom oznámení o Európskej stratégii hospodárskej bezpečnosti¹³, ktoré bolo prijaté 20. júna 2023, sa navrhol spoločný európsky prístup k hospodárskej bezpečnosti, a to aj prostredníctvom znižovania rizík a na základe podpory technologického náskoku v kriticky dôležitých odvetviach. V stratégii sa určujú tri priority: podpora konkurencieschopnosti EÚ, ochrana pred rizikami ohrozujúcimi hospodársku bezpečnosť a nadväzovanie partnerstiev s čo najširším spektrom krajín, ktoré zdieľajú obavy EÚ alebo majú rovnaké záujmy v oblasti hospodárskej bezpečnosti. Jej cieľom je budovať hospodársku bezpečnosť EÚ a zvýšiť odolnosť jej hospodárstva, a to aj prostredníctvom udržiavania a zvyšovania nášho technologického náskoku v oblasti technológií, ktoré sú kritické pre hospodársku bezpečnosť EÚ. Tieto technológie majú často potenciál dvojakého použitia: vychádzajú z nich technológie dôležité pre mnohé oblasti v civilnej aj obrannej sfére. V **októbri 2023** Komisia predložila svoje odporúčanie¹⁴ o kritických technologických oblastiach a začala spoločné posúdenie rizík s členskými štátmi.

V spoločnom oznámení sa Komisia zaviazala, že po preskúmaní rozsahu pôsobnosti existujúcich nástrojov predloží správu o možnostiach zabezpečenia podpory pre výskum a vývoj v oblasti technológií s potenciálom dvojakého použitia. Parametre v rámci podmienok EÚ pre financovanie výskumu a vývoja v oblasti technológií s potenciálom dvojakého použitia by mali byť koncipované tak, aby umožňovali rýchlejšie uvádzanie týchto technológií na trh v EÚ, či už na komerčné účely, pre (civilné alebo obranné) potreby vlád členských štátov alebo na účely infraštruktúr na úrovni EÚ.

EÚ preto môže zohrávať dôležitú úlohu pri poskytovaní cielenej podpory pre technológie dvojakého použitia na ceste od výskumu a vývoja cez zavádzanie až po uvedenie na trh alebo verejné obstarávanie. Podporné opatrenia môžu ďalej stavať na potenciáli synergií v rámci platformy STEP a posilnenej koordinácii s programami iných organizácií EÚ v oblasti technológií dvojakého použitia, ako je napríklad strategická európska bezpečnostná iniciatíva (SESI) Európskej investičnej banky (EIB)¹⁵, pričom je potrebné zistiť, ako by jeden európsky nástroj mohol čo najlepšie pomôcť tam, kde iný pomôcť nemôže, a zamerať sa na podporu

¹³ Spoločné oznámenie Európskemu parlamentu, Európskej rade a Rade o „Európskej stratégii hospodárskej bezpečnosti“, JOIN(2023) 20 final.

¹⁴ Odporúčanie Komisie C(2023) 6689 z 3. októbra 2023 o kritických technologických oblastiach pre hospodársku bezpečnosť EÚ na ďalšie posúdenie rizík s členskými štátmi.

¹⁵ Pozri aj závery Európskej rady zo 14. – 15. decembra 2023, v ktorých sa vyzýva „na posilnenie úlohy skupiny Európskej investičnej banky pri podpore európskej bezpečnosti a obrany, stavajúc na strategickej európskej bezpečnostnej iniciatíve banky“.

kritických technológií a priemyselných kapacít prostredníctvom rozvoja strategických projektov.

V **novembri 2023** vyzvala predsedníčka von der Leyenová na maximalizovanie potenciálu EÚ v oblasti dvojakého použitia: *„Na jednej strane posilňujeme výskum a vývoj zameraný na obranu, no mali by sme do obrannej priemyselnej základne lepšie integrovať aj civilné technológie... Z civilných činností vychádza veľa dôležitých inovácií s uplatnením v sektore obrany. Teraz je dôležité tieto sféry prepojiť. Komisia preto predstaví príslušné možnosti v bielej knihe o výskume v oblasti dvojakého použitia.*¹⁶“

2. PRÍLEŽITOSTI A VÝZVY

Diskusia o možnostiach a výzvach v súvislosti s priamou podporou výskumu a vývoja v oblasti technológií s potenciálom dvojakého použitia v programoch EÚ nabrala v posledných rokoch na intenzite. Mohlo by to byť príležitosťou na ďalšie posilnenie a zlepšenie konkurencieschopnosti a odolnosti európskej vedeckej a technologickej základne. Malo by to zároveň podporiť startupy a malé a stredné podniky (MSP) zaoberajúce sa technologickými inováciami. Synergie medzi civilným a obranným sektorom majú potenciál vytvoriť nové trhové príležitosti pre spoločnosti pôsobiace v rôznych priemyselných ekosystémoch a posilniť hospodárstvo vo všeobecnosti.

V akčnom pláne pre synergie medzi civilným, obranným a vesmírnym priemyslom¹⁷ sa uznalo, že v mnohých prípadoch je náročné stanoviť jednoznačnú hranicu medzi civilným a obranným výskumom a vývojom. Zatiaľ čo v základnom výskume (na nízkej úrovni technologickej pripravenosti) nebýva na začiatku projektu vždy zrejmé, v akých oblastiach sa výsledky výskumu uplatnia (výskum „nezávislý od uplatnenia“), výskum a vývoj na strednej a vysokej úrovni technologickej pripravenosti by mohol prinášať technológie s potenciálom dvojakého použitia okamžite, či už s nepatrnými, alebo podstatnejšími úpravami, aj keď pôvodný účel týchto technológií sa týkal čisto civilného uplatnenia, resp. uplatnenia čisto v sektore obrany. Na druhej strane výskum a vývoj v oblasti obrany môže zas mať civilné uplatnenie, opäť aj s prípadnými úpravami podľa potreby. Preto existuje jasný potenciál vzájomného obohacovania medzi výskumom a vývojom v civilnej oblasti a v oblasti obrany.

¹⁶ Hlavný prejav predsedníčky von der Leyenovej na výročnej konferencii Európskej obrannej agentúry v roku 2023: Posilnenie európskej obrany, 30. 11. 2023. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_23_6207.

¹⁷ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru Regiónov, Akčný plán pre synergie medzi civilným, obranným a vesmírnym priemyslom, COM(2021) 70 z 22. 2. 2021.

2.1. Vymedzenie problému

Technológie používané v kontexte bezpečnostných a obranných spôsobilostí čoraz častejšie vychádzajú z civilnej oblasti, ktorú charakterizujú vyššie investície súkromného sektora, nižšie nepriame náklady a rýchlejšie cykly výskumu a vývoja. V EÚ by sa malo naďalej vynakladať úsilie o synergie medzi programami a nástrojmi EÚ, aby sa rozvíjal nevyužitý potenciál uplatnenia spin-off produktov civilného výskumu a vývoja v sektore obrany a naopak uplatnenia spin-off produktov obranného výskumu a vývoja v civilnej oblasti.

Významnú výzvu predstavuje skutočnosť, že v kontexte podpory výskumu a vývoja chýba spoločne stanovené vymedzenie pojmu „dvojaké použitie“, či už na medzinárodnej úrovni, alebo na úrovni EÚ. Neexistencia takéhoto vymedzenia spôsobuje problémy. Napríklad Európska investičná banka (EIB) používa vymedzenie pojmu¹⁸, ktoré vypracovala na bankové účely, pričom väčšina očakávaných príjmov predkladateľa bude pochádzať z civilného uplatnenia. Pokiaľ ide o EÚ, tá nemá vo svojich programoch financovania vymedzený pojem „technológie s potenciálom dvojakého použitia“. Preto sa ukázalo, že je náročné spolu s EIB určiť spoločný referenčný rozsah na prípravu spoločných investícií zameraných na technológie s potenciálom dvojakého použitia.

Nariadenie o kontrole vývozov položiek s dvojakým použitím¹⁹ obsahuje vymedzenie pojmu položky s dvojakým použitím a zoznam niekoľkých stoviek položiek s dvojakým použitím (a technických špecifikácií), ktorý zahŕňa nielen hmotné položky, ale aj nehmotné položky ako softvér alebo technológia vo forme technických údajov alebo technickej pomoci. Tento zoznam odráža dohodu v rámci mnohostranných režimov kontroly vývozu a každoročne sa aktualizuje. Tento rámec môže byť navyše doplnený o vnútroštátne opatrenia pre položky s dvojakým použitím, ktoré nie sú uvedené v zozname, z dôvodu verejnej bezpečnosti alebo ľudských práv. Toto vymedzenie pojmu je koncipované v kontexte kontroly vývozu a jeho osobitným cieľom je zabrániť tomu, aby krajiny, vlády či mimovládne organizácie nesprávne využívali alebo zneužívali civilné technológie na vojenské účely s cieľom ohroziť mier alebo bezpečnosť, alebo v súvislosti s vnútornou represiou alebo so závažným porušovaním ľudských práv a medzinárodného humanitárneho práva. Preto možno vymedzenie tohto pojmu prispôbiť, aby sa určil rozsah činností, ktoré sa majú financovať z prostriedkov EÚ. Komisia by sa mohla

¹⁸ K dispozícii na adrese: [strategická európska bezpečnostná iniciatíva \(eib.org\)](https://eib.org/en/strategic/european-security-initiative).

¹⁹ Nariadenie (EÚ) 2021/821 z 20. mája 2021, ktorým sa stanovuje režim Únie na kontrolu vývozov, sprostredkovania, technickej pomoci, tranzitu a transferu položiek s dvojakým použitím.

v úzkej koordinácii so skupinou EIB a ďalšími finančnými inštitúciami venovať ďalšej práci na vypracovaní spoločného vymedzenia pojmu „dvojaké použitie“.

Vzhľadom na konzultačný charakter tohto dokumentu Komisia vyzýva respondentov, aby sa podelili o svoje názory na to, aké prvky by mohli byť základom vymedzenia pojmu technológie s potenciálom dvojakého použitia, ktoré by mohli byť užitočné okrem iného na podporu prenosnosti z civilného do obranného sektora a naopak, ako aj na podporu spoločných investícií s inými partnermi, ako je napríklad skupina EIB.

EÚ sa navyše naďalej snaží zabezpečiť pre výsledky investícií do výskumu a vývoja v EÚ rýchle využitie a uvedenie na trh, a to aj v oblasti technológií s potenciálom dvojakého použitia. Inovácie s veľkým potenciálom sa často využívajú v iných častiach sveta, pričom hľadanie prelomových inovácií sa stalo naliehavou prioritou, čo viedlo k vzniku organizácií a doktrín, ktorých účelom je vyslovene využívať potenciál dvojakého použitia v záujme obrany. Naopak, v Európe často dochádza k tomu, že výsledky inovácií s dvojakým použitím, t. j. transformácia myšlienok a poznatkov na nové alebo vylepšené výrobky, postupy a služby na vojenské a komerčné využitie, nedosahujú úspešnú komercializáciu, a to z rôznych dôvodov vrátane chýbajúcich prvých zákazníkov, najmä vo verejnom sektore, a potreby cielenejšieho výskumu a vývoja. Jedným z faktorov sú aj nedostatočné investície do inovačného obstarávania, čo bráni nielen modernizácii európskych infraštruktúr prostredníctvom nových spôsobilostí vyplývajúcich z inovačných technológií, ale zároveň to brzdí konkurencieschopnosť európskeho priemyslu²⁰. Inovačné obstarávanie je pre technológie s potenciálom dvojakého použitia veľmi dôležité, keďže na ich zavádzanie do systémov a výrobkov v civilnom a obrannom sektore je potrebný dynamický domáci trh.

2.2. Ciele

Celkovým cieľom tejto bielej knihy je preskúmať možnosti zlepšenia integrácie a vzájomného obohacovania civilných a obranných technológií v európskom priemysle. Možno to dosiahnuť lepším využívaním a aplikovaním výsledkov projektov a určením opatrení, ktoré v prípade potreby umožnia dvojaké použitie výsledkov výskumných a vývojových činností, a to výsledkov z civilnej oblasti na uplatnenie v sektore obrany a výsledkov z oblasti obrany na civilné uplatnenie.

²⁰ Pozri výsledok referenčného porovnávania investícií do inovačného obstarávania a politických rámcov v celej Európe vykonaného Komisiou, marec 2023 (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/benchmarking-innovation-procurement-investments-and-policy-frameworks-across-europe>).

3. ZÁKLADNÝ SCENÁR: SÚČASNÝ LEGISLATÍVNY RÁMEC

Podľa článku 182 Zmluvy o fungovaní Európskej únie sú všetky činnosti EÚ v oblasti výskumu a technologického rozvoja stanovené vo viacročnom rámcovom programe. Zatiaľ čo osobitný program na vykonávanie programu Horizont Európa²¹ sa zameriava výlučne na civilné uplatnenie²², výskumné činnosti v oblasti obrany sa uskutočňujú ako súčasť ďalšieho osobitného programu na vykonávanie programu Horizont Európa, ktorý je výhradne zameraný na výskum a vývoj v oblasti obrany a má vlastné pravidlá účasti, rozpočet, podmienky oprávnenosti a riadenie, ktoré sú stanovené v nariadení o Európskom obrannom fonde²³.

V nariadení o programe Horizont Európa sa odkazuje na potenciálne synergie s Európskym obranným fondom, ktoré by mohli byť prínosom pre civilný a obranný výskum, pričom by sa malo zabrániť zbytočnej duplicite. V nariadení o Európskom obrannom fonde sa zároveň výslovne uvádza, že „je možné očakávať aj prípadné účinky pozitívneho presahu do civilného sektora“²⁴ a že „[s] cieľom predísť zbytočnej duplicite a zabezpečiť vzájomné obohacovanie civilného a obranného výskumu a synergie medzi nimi Komisia zohľadní iné činnosti financované z Horizontu Európa“²⁵.

3.1. Civilný výskum a vývoj s potenciálom dvojakého použitia

Hoci z osobitného programu na vykonávanie programu Horizont Európa možno podporovať výskumné a vývojové činnosti s výlučným zameraním na civilné uplatnenie, výsledky môžu mať potenciál dvojakého použitia, napríklad v oblastiach ako digitálna a kybernetická bezpečnosť, energetika, mobilita, zdravotníctvo, materiálový a vesmírny priemysel, a teda môžu mať potenciálne uplatnenie v oblasti obrany. Výber projektov je však obmedzený na tie projekty, v ktorých sa síce vyvíjajú technológie s potenciálom dvojakého použitia, ale sú zamerané len na civilné uplatnenie. Pokiaľ návrh zahŕňa uplatnenie v sektore obrany, nemal by

²¹ Rozhodnutie Rady (EÚ) 2021/764 z 10. mája 2021, ktorým sa zriaďuje osobitný program na vykonávanie programu Horizont Európa – rámcový program pre výskum a inovácie a zrušuje rozhodnutie 2013/743/EÚ.

²² Článok 7 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/695 z 28. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje Horizont Európa – rámcový program pre výskum a inovácie, stanovujú jeho pravidlá účasti a šírenia a zrušujú nariadenia (EÚ) č. 1290/2013 a (EÚ) č. 1291/2013.

²³ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/697 z 29. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje Európsky obranný fond a zrušuje nariadenie (EÚ) 2018/1092.

²⁴ Odôvodnenie 35 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/697 z 29. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje Európsky obranný fond a zrušuje nariadenie (EÚ) 2018/1092.

²⁵ Odôvodnenie 33 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/697 z 29. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje Európsky obranný fond a zrušuje nariadenie (EÚ) 2018/1092.

byť financovaný na základe požiadaviek osobitného programu na vykonávanie programu Horizont Európa²⁶.

V dôsledku toho zainteresované strany z obranného priemyslu nemajú prístup ku kapitálu a k službám poskytovaným prostredníctvom programu Horizont Európa na žiadnu činnosť, ktorá má uplatnenie v sektore obrany (konkrétne prostredníctvom programu financovania Akcelerátor Európskej rady pre inovácie), a ministerstvá alebo agentúry pôsobiace v oblasti obrany sa nemôžu uchádzať o financovanie prostredníctvom inovačného obstarávania, ktoré na takéto činnosti poskytuje program Horizont Európa. Hoci zainteresované strany v sektore obrany nie sú z financovania prostredníctvom osobitného programu na vykonávanie programu Horizont Európa automaticky vylúčené, ich účasť možno odôvodniť, len ak sa výskumné a vývojové činnosti v ich projekte zameriavajú výlučne na civilné uplatnenie.

3.2. Obranný výskum a vývoj s potenciálom dvojakého použitia

Európsky obranný fond poskytuje financovanie spoločným projektom obranného výskumu a vývoja na uplatnenie v sektore obrany. Vývoj technológií s výlučným zameraním na budúce vojenské uplatnenie sa líši od vývoja technológií s civilným zameraním, pretože je zacielený na operačné vojenské potreby a konečnými zákazníkmi sú ministerstvá obrany. Výsledky projektov často podliehajú kontrole vývozu a v relevantných prípadoch aj utajeniu skutočností počas realizácie projektu. Napriek tomu už existuje niekoľko príkladov financovaných opatrení, ktoré majú jasný potenciál uplatnenia v civilnom sektore a môžu pomôcť posilniť vedeckú a technologickú základňu civilného sektora. Hoci sa projekty podporované z Európskeho obranného fondu zameriavajú výlučne na obranu, môžu mať aj príslušné civilné uplatnenie (teda rozmer dvojakého použitia).

Projekty financované z Európskeho obranného fondu, ako aj projekty v oblasti civilnej bezpečnosti alebo kozmického výskumu v rámci osobitného programu na vykonávanie programu Horizont Európa zahŕňajú čiastočne utajované skutočnosti a vzťahujú sa na ne osobitné pravidlá a podmienky oprávnenosti týkajúce sa bezpečnosti na úrovni jednotlivých subjektov, ktorých cieľom je zabrániť úniku technológií. Strategická a citlivá povaha technológií s potenciálom dvojakého použitia a ich uplatnenie si vyžadujú, aby sa venovala väčšia pozornosť bezpečnostným požiadavkám vrátane výberu projektov a účastníkov, požiadavky na postupy bezpečnostnej previerky a prípadného utajovania výsledkov výskumu.

²⁶ Návrhy zamerané na uplatnenie v sektore obrany možno posudzovať v rámci Európskeho obranného fondu v súlade s pravidlami tohto programu.

V záujme konzistentnosti rôznych projektov a programov financovaných EÚ a iniciatív medzinárodnej spolupráce by sa pri podpore technológií s potenciálom dvojakého použitia mali uplatňovať rovnaké požiadavky týkajúce sa bezpečnosti.

3.3. Preskúmanie rozsahu pôsobnosti existujúcich nástrojov

V akčnom pláne pre synergie medzi civilným, obranným a vesmírnym priemyslom²⁷ sa navrhlo zriadiť „*inkubátor inovácií s dvojakým použitím*“, ktorý by bol zameraný na podnecovanie synergií, preverovanie návrhov a výsledkov a čo najskoršie spoločné využívanie informácií s cieľom určiť možné uplatnenie, a to aj v iných než pôvodne zamýšľaných oblastiach.

Technológie, ktoré vyvíjajú konzorciá v rámci programu Prieskumník Európskej rady pre inovácie (EIC), majú nízke úrovne technologickej pripravenosti a často sú „nezávislé od uplatnenia“. EIC Akcelerátor poskytuje podporu a investície jednotlivým MSP na vyšších úrovniach technologickej pripravenosti s cieľom vyplniť medzeru vo financovaní vo fáze inovácie a pomôcť im úspešne sa rozšíriť. Podporu tvorí grantová a kapitálová zložka. O kapitálovej zložke rozhoduje Fond EIC na základe rozhodnutia Komisie o udelení grantu. EIC Akcelerátor podporuje MSP a startupy zaoberajúce sa sľubnými technológiami a inováciami s potenciálom dvojakého použitia, ako sú bezpilotné vzdušné prostriedky, bezpilotné vozidlá, kybernetická bezpečnosť a umelá inteligencia, s výlučným zameraním na civilné uplatnenie. Od roku 2023 je prístup k transformačnej schéme EIC (ktorá poskytuje následnú podporu na transformovanie výsledkov výskumu na výstup s komerčným využitím) otvorený pre návrhy nadväzujúce na výsledky dosiahnuté v rámci výskumných a vývojových činností v oblasti obrany (t. j. v rámci Európskeho obranného fondu) pod podmienkou, že tieto návrhy sú zamerané výlučne na civilné uplatnenie. Rozsah portfólia projektov s dvojakým použitím a potenciál civilného uplatnenia spin-off produktov projektov obranného výskumu financovaných EÚ sú zatiaľ pomerne málo preskúmané, keďže s obranným výskumom financovaným EÚ sa začalo len nedávno.

Komisia takisto analyzovala možnosti a obmedzenia, pokiaľ ide o posilnenie podpory technológií s potenciálom dvojakého použitia prostredníctvom programu EÚ pre inovácie v oblasti obrany (EUDIS), ktorý bol prezentovaný v oznámení „Plán pre kritické bezpečnostné a obranné technológie“ z februára 2022²⁸ a začal sa v máji 2022 ako súčasť Európskeho

²⁷ COM(2021) 70 z 22. 2. 2021.

²⁸ COM(2022) 61 z 15. 2. 2022.

obranného fondu. Program EUDIS ponúka MSP, startupom a iným netradičným aktérom obranného priemyslu viac príležitostí na prístup k Európskemu obrannému fondu a na využívanie jeho výhod.

Program EUDIS je teraz plne funkčný a prispieva k úsiliu Komisie o lepšie prepojenie aktérov/technológií v civilnom a obrannom sektore, pričom ťaží z preukázaných výsledkov Komisie pri stimulovaní inovácií. V roku 2023 dosiahli výzvy na podporu inovácií v oblasti obrany v rámci programu EUDIS celkovú sumu 224 miliónov EUR. Výzvy týkajúce sa produktov spin-in sa ukázali ako veľmi úspešné a útvary Komisie v spolupráci s Európskou obrannou agentúrou pokračujú v systematickom skúmaní výsledkov civilných programov s cieľom posúdiť ich potenciál budúceho zavedenia v sektore obrany. Bol zaznamenaný mimoriadne veľký záujem o netematické výzvy zamerané na MSP a prelomové technológie, pričom počet takýchto žiadostí sa v porovnaní s rokom 2022 viac než zdvojnásobil. Tento veľký záujem o výzvy otvorené výlučne pre konzorciá MSP a konzorciá zamerané na prelomové technológie potvrdzuje, že Európsky obranný fond je naďalej veľmi atraktívny pre menšie spoločnosti a nové subjekty v sektore obrany.

Komisia bude program EUDIS v súčasnom viacročnom finančnom rámci ďalej rozširovať v úzkej spolupráci s Európskou obrannou agentúrou v rámci osobitnej pracovnej skupiny pre inovácie v oblasti obrany, pričom sa zameria na zavádzanie civilných inovácií do oblasti obrany. V tejto súvislosti je zámerom Komisie financovať podnikateľský akcelerátor programu EUDIS, rozvíjať sprostredkovateľské služby a zvýšiť dostupnosť podnikateľského poradenstva pre všetky MSP, ktoré sa zapoja do Európskeho obranného fondu od roku 2024, a to najmä s cieľom uľahčiť ich uvedenie na obranný trh. Na druhej strane by sa malo preskúmať, ako možno uľahčiť prístup k výsledkom dosiahnutým prostredníctvom výskumných a vývojových činností v oblasti obrany, aby sa zvýšili potenciálne následné investície do civilného výskumu a vývoja.

Okrem toho Komisia financovala úspešné projekty inovačného obstarávania v rámci programu Horizont Európa a jeho predchádzajúcich programov Horizont 2020 a RP7. Obstarávania vo fáze pred komerčným využitím sú vyňaté z medzinárodných dohôd o verejnom obstarávaní a môžu obsahovať podmienky, ktorými sa ukotvuje vývoj a výroba riešení v Európe. V prípade potreby môžu byť napríklad obmedzené na spoločnosti so sídlom v Európe a kontrolované z Európy alebo sa v nich môže stanovovať, že zavedenie prvého radu inovatívnych riešení v sektore obrany alebo civilnej bezpečnosti je obmedzené na dodávateľov, ktorí sa zúčastnili na predchádzajúcom obstarávaní vo fáze pred komerčným využitím.

Právne ustanovenia Európskeho obranného fondu zahŕňajú možnosť podporovať obstarávanie vo fáze pred komerčným využitím prostredníctvom grantu, ktorým verejní obstarávatelia spoločne obstarávajú služby výskumu a vývoja v oblasti obrany. Táto možnosť sa však zatiaľ nevyužila. V rámci Európskeho obranného fondu nie je možné prekročiť fázu výskumu a vývoja, preto sa dôraz kladie na spoločné obstarávanie služieb výskumu a vývoja. Napriek tomu by sa v rámci oboch programov mohli ďalej preskúmať možnosti obstarávania služieb výskumu a vývoja vo fáze pred komerčným využitím. Vo všeobecnosti by Komisia mohla preskúmať, ako uľahčiť plynulý prechod inovácií vyvinutých v rámci ktoréhokoľvek z týchto programov k obstarávateľom, ktorí zavádzajú inovácie na civilnom alebo obrannom trhu, aby sa lepšie využil potenciál dvojitého použitia.

3.4. Synergie s inými programami a politikami EÚ

V súvislosti s civilným uplatnením alebo uplatnením v sektore obrany zohrávajú úlohu aj iné programy EÚ, najmä pri financovaní zavádzania technológií, hoci sa z nich priamo nefinancujú výskumné a vývojové činnosti. Synergie medzi programami, z ktorých sa priamo financujú projekty výskumu a vývoja (Horizont Európa a Európsky obranný fond), a inými programami EÚ majú za cieľ podporovať zavádzanie a šírenie poznatkov a riešení vyplývajúcich z projektov programu Horizont Európa a Európskeho obranného fondu, aby sa dosiahli ciele iných programov EÚ (napríklad Európskeho fondu regionálneho rozvoja²⁹, Nástroja na prepájanie Európy, programu Digitálna Európa, Programu InvestEU, Fondu pre vnútornú bezpečnosť, Nástroja finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku, Vesmírneho programu). Očakáva sa, že spolufinancovanie z nástrojov EÚ v rámci politiky súdržnosti na účely podpory vývoja alebo výroby kritických technológií, z ktorých mnohé majú potenciál dvojitého použitia, sa posilní aj prostredníctvom platformy STEP. Z analýzy právnych základov iných programov financovania a nástrojov EÚ vyplýva, že nie sú určené na priamu podporu zavádzania technológií s potenciálom dvojitého použitia.

4. POTENCIÁLNE MOŽNOSTI PRE BUDÚCNOSŤ

V nadväznosti na iniciatívy Komisie a vysokého predstaviteľa v oblasti obrany z posledných rokov a v záujme ich rozšírenia, najmä po ruskej agresii voči Ukrajine, sa v tejto bielej knihe potvrdzuje, že je naďalej potrebná primeranejšia podpora na posilnenie výskumu a vývoja

²⁹ Ak je cieľom projektu úplne alebo v prevažnej miere prispieť k zníženiu rozdielov a prispieť k sociálnej súdržnosti EÚ, vzťahuje sa naň článok 174 ZEÚ, a to aj vtedy, ak zahŕňa investície smerujúce do činností v oblasti bezpečnosti alebo obrany.

v oblasti technológií s potenciálom dvojakého použitia, ktoré môžu pomôcť rozvíjať najmodernejšie obranné spôsobilosti v EÚ. Zároveň je integrácia nových technológií, ktoré boli vyvinuté s využitím financovania v oblasti obrany, do civilného sektora naďalej obmedzená a potenciál v tomto smere zostáva vo veľkej miere nevyužitý. Inštitúcie EÚ musia neustále skúmať možnosti, ako posilniť toto vzájomné obohacovanie v kontexte podpory výskumu a vývoja v oblasti technológií s potenciálom dvojakého použitia, pričom treba zohľadniť základné rozdiely medzi civilnou a vojenskou sférou.

Geopolitický kontext rovnako ukázal, že obranné spôsobilosti musia byť sprevádzané silnými opatreniami v oblasti civilnej bezpečnosti, aby sa chránila odolnosť EÚ, najmä s cieľom chrániť civilné kritické infraštruktúry, odrádzať od bezpečnostných hrozieb súvisiacich s hranicami, obnoviť základné služby v čase krízy a riešiť riziká sociálnych nepokojov v dôsledku dezinformačných kampaní alebo kybernetických útokov. Zvýšenie odolnosti EÚ je preto prioritou pre potreby obrany aj vnútornej bezpečnosti.

V záujme riešenia týchto výziev Komisia určila tri potenciálne možnosti pre budúcnosť, ktoré sú opísané ďalej. V možnosti 1 sa prezentuje, čo ešte možno urobiť v medziach súčasného stavu – keďže možné opatrenia sa dajú realizovať bez zmeny existujúcich právnych základov. Možnosti 2 a 3 si budú v budúcnosti vyžadovať odlišné právne základy.

V prípade možností 2 a 3 bude potrebná ďalšia analýza v súlade s ustanoveniami o lepšej právnej regulácii (napr. posúdenie vplyvu, konzultácia so zainteresovanými stranami atď.), aby sa preskúmali ich účinky a pridaná hodnota, čo zahŕňa aj: komplementárnosť s národnými prioritami, prilákanie potenciálnych nových prijímateľov, kritériá a postupy hodnotenia a oprávnenosti, pravidlá účasti, otvorenosť programov tretím krajinám, a to aj pokiaľ ide konkrétne o programy spojené s programom Horizont Európa, a rozhodnutia o delegovaní (alebo nedelegovaní) právomocí na výkonné agentúry a zodpovedajúce pridelenie a profile zamestnancov.

Osobitné podmienky oprávnenosti by sa uplatňovali len na účely podpory výskumných a vývojových činností v oblasti technológií dvojakého použitia. Uplatňoval by sa pri nich prísnejší prístup týkajúci sa využívania bezpečnostných záruk pri výskume, zatiaľ čo zvyšok programu by zostal do značnej miery otvorený. Podrobnejšie vymedzené súbory bezpečnostných hľadísk možno teda určiť len v prípade osobitných výskumných a vývojových činností v oblasti technológií dvojakého použitia. Všetky možnosti by mali byť navrhnuté tak, aby dopĺňali osobitné programy vyhradené pre výskum a vývoj na účely civilného uplatnenia

a uplatnenia v sektore obrany ako súčasť budúceho rámcového programu pre výskum a inovácie, pričom by mali byť v súlade s Európskou stratégiou hospodárskej bezpečnosti, v ktorej sa kladie dôraz na potrebu väčších investícií do výskumu a vývoja v oblasti strategických vznikajúcich technológií, aby sa zaistilo vedúce postavenie a konkurencieschopnosť EÚ. Každá možnosť musí zabezpečiť súlad s podmienkami a postupmi stanovenými v reštriktívnych opatreniach prijatých podľa článku 215 Zmluvy o fungovaní EÚ³⁰, ako aj s ďalšími regulačnými požiadavkami pre vznikajúce technológie a medzinárodnými záväzkami.

4.1. Možnosť 1: Ďalší postup v medziach súčasného stavu

Táto možnosť by vychádzala zo súčasného prístupu, ktorý sa doteraz uplatňoval podľa súčasného viacročného finančného rámca, pričom by sa zaviedli postupné zlepšenia a ťažilo by sa z už realizovaných opatrení, ktoré ešte nepriniesli zamýšľané účinky. Je to jediná možnosť, ktorú možno vyskúšať už v rámci súčasných programov financovania EÚ, v medziach dostupných zdrojov.

Opatrenia by vychádzali z niektorých relevantných prístupov a činností, ktoré sa už začali, napríklad z transformačnej schémy EIC, rôznych zložiek programu EÚ pre inovácie v oblasti obrany (EUDIS) v rámci Európskeho obranného fondu, ako sú výzvy týkajúce sa produktov spin-in, ďalej z možnosti podporovať spoločnosti pôsobiace v odvetví položiek s dvojakým použitím prostredníctvom Programu InvestEU a zo zavedenia doplňujúcej povinnosti využívať výsledky činností v oblasti kritických technológií v Európe, ako je to v prípade výziev týkajúcich sa ochorenia COVID-19 v rámci programu Horizont Európa. Podobne by tento scenár staval na využívaní výsledkov dosiahnutých v obrannom výskume pri civilnom uplatnení, napríklad prostredníctvom výziev týkajúcich sa spin-off produktov.

Dohoda o spoločnom vymedzení pojmu „technológie s potenciálom dvojakého použitia“ medzi Komisiou a skupinou Európskej investičnej banky vrátane EIB a Európskeho investičného fondu by mohla podporiť spoločné investície do technológií s potenciálom dvojakého použitia v oblasti vojenskej mobility, zelenej transformácie, odolnosti kritickej infraštruktúry vrátane kritickej komunikácie, vznikajúcich alebo prelomových technológií a inovácií v oblasti obrany, ako aj vesmíru. Dosiahnutie takejto dohody by malo byť cieľom

³⁰ Komisia musí konkrétne zaistiť súlad každej možnosti s reštriktívnymi opatreniami Európskej únie týkajúcimi sa poskytovania financovania tretím stranám. V tejto súvislosti musí Komisia vždy hľadať riešenia, ktoré neporušujú reštriktívne opatrenia Európskej únie.

úsilia v rámci celkovej revízie politiky EIB založenej na vylúčení oblasti obrany, ktorá bráni potenciálu spoločných investícií skupiny. Komisia a skupina EIB by mali pokračovať v pravidelných výmenách názorov s cieľom diskutovať o možnostiach, ktoré ponúkajú nové iniciatívy EÚ, pokiaľ ide o prípadnú jednotnú akciu v spoločne dohodnutom rozsahu.

Opatrenia by sa v prípade potreby mohli implementovať prostredníctvom upravených parametrov vykonávania v rámci právnych ustanovení existujúcich programov bez toho, aby tým Komisii/výkonným agentúram a žiadateľom/prijímateľom vznikla nadmerná záťaž. Medzi takéto parametre, ktoré sa môžu uplatňovať už podľa súčasných právnych ustanovení a ktoré by sa mohli ďalej využívať aj so zreteľom na ďalšie možnosti, by mohli patriť:

- využívanie projektov výskumu a vývoja a ich výsledkov tak, aby sa ich uplatnenie rozšírilo o rozmer dvojakého použitia (v civilnom aj obrannom výskume a vývoji), a to čerpaním z existujúcich informácií dostupných v databázach EÚ, v ktorých možno vyhľadávať takéto výsledky, a monitorovaním prebiehajúcich projektov výskumu a vývoja,
- ďalší rozvoj synergií, napríklad výmena informácií upstream a lepšia koordinácia (časť) pracovných programov medzi výskumom a vývojom v civilnej oblasti a v oblasti obrany vrátane možností podpory obstarávania služieb výskumu a vývoja vo fáze pred komerčným využitím naprieč programami, lepšieho prístupu k výsledkom projektov a podávaniu správ o projektoch a špecializovaných tematických výmen zahŕňajúcich civilné aj obranné komunity,
- zváženie možnosti zaviesť v príslušných častiach pracovného programu a výzvach, ktoré sa týkajú kritických technologických oblastí uvedených v odporúčaní Komisie z 3. októbra 2023, doplňujúcu povinnosť, aby boli výsledky využívané v EÚ (na základe článku 39 nariadenia 2021/695 o programe Horizont Európa), a to na základe výsledkov kolektívneho posúdenia rizík začatého podľa uvedeného odporúčania,
- zavedenie mechanizmu označovania dvojakého použitia (napr. označenie na úrovni výzvy alebo označenie na úrovni projektu) s cieľom upozorniť na dodatočný potenciál dvojakého použitia, ako aj výziev týkajúcich sa spin-in/spin-off produktov na základe praxe, ktorá sa už uplatňuje v prípade tém pracovných programov v rámci osobitných programov na vykonávanie programu Horizont Európa,
- poskytovanie prípadných ďalších usmernení a podpory prijímateľom, ktorí sa zaoberajú technológiami s potenciálom dvojakého použitia. V tejto súvislosti sa odkazuje na usmernenia EÚ týkajúce sa výskumu zahŕňajúceho položky s dvojakým

použitím, ktorých cieľom je zabezpečiť, aby orgány a výskumné organizácie účinne zohľadňovali riziká³¹, ako aj na návrh odporúčania Rady o zvýšení bezpečnosti výskumu.

Možnosť 1 je realizovateľná na základe súčasného viacročného finančného rámca. Bolo by však potrebné ďalej rozvíjať zjednodušený prístup s dohodnutými mechanizmami, aby sa systematicky hľadali synergie a vzájomné obohacovanie medzi civilným a obranným sektorom. Takisto by bola potrebná lepšia koordinácia medzi súvisiacimi programami, napríklad spoločným využívaním príslušných technologických plánov, aby sa podporili iniciatívy zamerané na zlepšenie vývoja civilných a vojenských technológií a aby sa zároveň v určitom primeranom rozsahu postupovalo spoločnými spôsobmi.

4.2. Možnosť 2: Vypustiť výlučné zameranie na civilné uplatnenie z vybraných častí nástupcu programu Horizont Európa

Táto možnosť by poskytla nové smerovanie, pokiaľ ide o obsah a vykonávanie vybraných častí budúceho viacročného rámcového programu v prípade výskumu a inovácií.

Mohlo by sa to realizovať tak, že „výlučné zameranie“ by sa nahradilo „zameraním“, ale len pri vybraných častiach nástupcu programu Horizont Európa, napríklad v prípadoch s najvýraznejším prvkom technológií s potenciálom dvojakeho použitia. Všetky ostatné časti programu by sa naďalej zameriavali výlučne na civilné uplatnenie. Táto možnosť by preto v rámci nástupcu programu Horizont Európa poskytla príležitosť zachovať kľúčové politické charakteristiky programu Horizont Európa, ako je dlhodobá otvorenosť rámcových programov pre tretie krajiny v oblastiach spoločného záujmu, ale zároveň by bolo možné určiť prípadné obmedzenia vo vybraných častiach týkajúcich sa technológií s potenciálom dvojakeho použitia.

V prípade tejto možnosti by bolo možné podporovať strategické vznikajúce technológie vo vybraných častiach programu nezávisle od oblasti uplatnenia, čím by sa predišlo vyradeniu výborných návrhov, ktoré nie sú zamerané výlučne na civilné uplatnenie.

Pokiaľ ide o vymedzenie budúcich inovačných činností v oblasti obrany v rámci nástupcu Európskeho obranného fondu, táto možnosť by dovoľovala programovanie výziev týkajúcich sa spin-in produktov zahŕňajúcich výsledky projektov obrany priamo v nástupcovi programu Horizont Európa, zatiaľ čo nástupca Európskeho obranného fondu by poskytoval následné

³¹ [EUR-Lex - 32021H1700 - SK - EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

financovanie rozvoja obranných spôsobilostí v prípade najslubnejších výsledkov civilných projektov. Tento prístup by pravdepodobne ako potenciálnych účastníkov projektov výskumu a vývoja prilákal viac zainteresovaných strán z odvetvia, čo by prispelo k vzájomnému obohacovaniu civilného a obranného priemyslu.

Na druhej strane by v komunite zainteresovaných strán pôsobiacich v civilnej sfére mohli vzniknúť obavy v súvislosti s ich účasťou na výzvach v rámci vybranej časti programu, ktorá by nemala výlučné zameranie na civilné uplatnenie.

V rámci tohto nového prístupu by bolo potrebné posúdiť možný vplyv na iné programy v závislosti od zvolených oblastí. Ďalej existujú určité základné parametre, najmä parametre týkajúce sa bezpečnostných podmienok, ktoré môže byť nutné zohľadniť už pri príprave návrhov Komisie a na základe skúseností získaných z iných programov EÚ. Išlo by o parametre ako:

- plánovanie a programovanie priorít programov počas implementácie na základe spoľahlivých mechanizmov inšpirovaných napr. spôsobmi riadenia programu Horizont Európa a Európskeho obranného fondu,
- určenie oblastí s potenciálom dvojakého použitia,
- podmienky rozdelenia rozpočtu na stanovenie priorít medzi výzvami a témami,
- typy partnerov na úrovni národných vlád vrátane štátnych ministerstiev a iných orgánov,
- komplementárnosť s národnými prioritami, ktoré možno rozšíriť, aby mali výsledky opatrení EÚ väčší dosah,
- skupina potenciálnych (nových) prijímateľov na základe ich kapacity na realizovanie rôznych typov výskumu,
- zaobchádzanie s citlivými a utajovanými skutočnosťami, ktoré predkladajú žiadatelia a ktoré vytvárajú prijímatelia,
- kritériá a postupy hodnotenia grantov a oprávnenosti, etické a bezpečnostné preskúmania,
- zahraničná kontrola oprávnených subjektov a kontrola nad právami duševného vlastníctva,
- oprávnenosť a kategórie nákladov a ich úhrady,
- štruktúra konzorcií, pričom by sa vyberalo podľa štátnej príslušnosti účastníkov a koordinátorov, typov účastníkov a podľa dohôd upravujúcich ich vzťahy,

- práva účastníkov vrátane ochrany duševného vlastníctva, otvorenej vedy a akademickej slobody,
- pravidlá obstarávania s osobitnými kritériami oprávnenosti a podmienkami účasti,
- spôsoby riadenia,
- záruky s cieľom zabrániť úniku citlivých technológií do miest určenia, ktoré vyvolávajú obavy,
- spôsob vykonávania a rozhodnutia o delegovaní (alebo nedelegovaní) právomocí na výkonné agentúry, pokiaľ ide o úlohy spojené s programami, a zodpovedajúce rozhodnutia o pridelení a profiloch zamestnancov.

Možnosť 2 sa vzájomne vylučuje s možnosťou 3.

4.3. Možnosť 3: Vytvorenie vyhradeného nástroja s osobitným zameraním na výskum a vývoj s potenciálom dvojakého použitia

Realizácia tejto možnosti môže mať rôzne formy, napríklad:

- osobitný nástroj vyhradený pre výskum s potenciálom dvojakého použitia, ktorý by mal vlastný rozpočet, vlastné pravidlá účasti a šírenia výsledkov, ustanovenia o komitológii/riadení, kritériá hodnotenia a oprávnenosti, štruktúru konzorcií atď.,
- zintenzívnenie podpory uvádzania technológií s potenciálom dvojakého použitia na trh EÚ prostredníctvom vyhradeného mechanizmu alebo štruktúry (napr. vo výkonných agentúrach alebo v špecializovanom spoločnom podniku) alebo prostredníctvom verejného obstarávania koncovými používateľmi so sídlom v EÚ v súvislosti s obstarávacími potrebami EÚ (napr. IRIS²), alebo nástrojov na podporu obstarávania (napr. v prípade vybavenia na colné kontroly alebo vybavenia na hraničný dozor). V závislosti od toho, či je vlastníkom/koncovým používateľom („prvým hráčom“) orgán EÚ, vnútroštátny vládny orgán alebo komerčný subjekt, možno uvažovať o viacerých čiastkových možnostiach. V prípade opatrení, pri ktorých je koncový používateľ na vnútroštátnej úrovni (napr. uľahčenie spoločného obstarávania) by bolo potrebné zohľadniť pridanú hodnotu EÚ,
- plánovanie hlavných projektov „s dvojakým použitím už v štádiu návrhu“³², ktoré podporujú vývoj kritických technológií, stavajú na synergiách s inými politikami

³² Tieto projekty by sa mohli opierať aj o kritické technológie a mohli by sa plánovať v koordinácii s EIB, čím by sa implementovalo vyhlásenie Komisie v oznámení o „analýze nedostatku investícií do obrany“: „Komisia bude pracovať na ďalších opatreniach (ako sú koordinované výzvy medzi existujúcimi nástrojmi EÚ a úvermi EIB) na podporu kritických technológií a priemyselných kapacít prostredníctvom rozvoja strategických projektov.“

a nástrojmi EÚ a podľa možnosti sa realizujú v koordinácii s programom EIB pre oblasť dvojakeho použitia. Takéto projekty by vychádzali z výsledkov prípravných prác uskutočnených v rámci Komisie alebo spoločne s členskými štátmi a postavili by EÚ do pozície hlavného zákazníka, pokiaľ ide o služby verejného záujmu v obrannej a civilnej sfére. Príkladom môžu byť technológie pre budúce generácie kozmických systémov EÚ (na podporu obrannej, bezpečnostnej a environmentálnej politiky), autonómne vozidlá EÚ (na podporu obrannej politiky a politiky kontroly hraníc, námornej politiky alebo politiky v oblasti kritickej infraštruktúry) alebo iné projekty spoločného európskeho záujmu. Vzhľadom na to, že potreby koncových používateľov sa môžu v závislosti od prevádzkových požiadaviek značne líšiť, je mimoriadne dôležité zapojiť príslušné zainteresované strany už od začiatku.

Táto možnosť by výrazne zvýšila viditeľnosť samotného výskumu a vývoja v oblasti dvojakeho použitia, ale priniesla by riziko zvýšenia zložitosti už aj tak preplneného prostredia podpory výskumu a vývoja. V porovnaní s možnosťou 2 by bolo rozdelenie rozpočtu medzi výskumné a vývojové činnosti s dvojakým použitím a výlučne civilné výskumné a vývojové činnosti jasnejšie, keďže by sa to mohlo stanoviť v základnom akte, ktorým sa zriadi nástupca programu Horizont Európa. Bolo by to však za cenu nepružného pridelovania zdrojov počas programového obdobia. Okrem toho by vzniklo riziko duplicity, ktoré by ovplyvnilo plánovanie a programovanie priorít medzi výskumnými a vývojovými činnosťami s dvojakým použitím a výlučne civilnými výskumnými a vývojovými činnosťami, ako aj vo vzťahu k činnostiam vykonávaným výlučne na uplatnenie v sektore obrany v rámci nástupcu Európskeho obranného fondu. Takisto by pravdepodobne bolo veľmi málo prípadov, v ktorých by sa mohol uplatniť prístup dvojakeho použitia už v štádiu návrhu bez toho, aby to malo vplyv na uvedenie konečného výrobku na trh v civilnom alebo obrannom sektore, pre ktoré je príznačné vymedzenie úplne odlišných požiadaviek (pozri oddiel 2). Celkovo je pravdepodobné, že táto možnosť by priniesla ďalšiu rovinu zložitosti, a to tak pre žiadateľov, ktorí by sa museli uchádzať o ďalší mechanizmus/program s odlišnými požiadavkami, ako aj pre Komisiu, ktorá by musela koordinovať výskumné a vývojové činnosti s dvojakým použitím s ostatnými výzvami na základe odlišných ustanovení o komitológii a riadení.

Možnosť 3 sa vzájomne vylučuje s možnosťou 2.

5. ZÁVERY

Zintenzívnenie podpory výskumu a vývoja v oblasti technológií s potenciálom dvojakého použitia na úrovni EÚ ponúka príležitosti aj výzvy. Optimalizácia synergií medzi civilným a obranným sektorom by mohla byť prínosom pre európsky priemysel a mohla by urýchliť využívanie výsledkov výskumu a inovácií v hospodárstve. Zároveň je náročné v rámci výskumu a vývoja predvídať potenciál dvojakého použitia, a to aj keď je výskum a vývoj určený výlučne na civilné uplatnenie, resp. výlučne na uplatnenie v sektore obrany. EÚ by mala vyvíjať úsilie o podporu vzájomného obohacovania medzi civilným a obranným sektorom, a to so zreteľom na ich odlišné charakteristiky.

Pokiaľ ide o rozmer „podpory“ podľa Európskej stratégie hospodárskej bezpečnosti, EÚ sa snaží udržať si konkurenčnú výhodu v oblasti kritických a vznikajúcich technológií, ktoré sú dôležité pre zelenú a digitálnu transformáciu, a to aj lepším využívaním a aplikovaním výsledkov projektov výskumu a vývoja financovaných EÚ, či už v civilnej, alebo obrannej sfére, pri súčasnom posilňovaní rozmeru „ochrany“ a „partnerstiev“.

Touto bielou knihou **Komisia začína rozsiahlu konzultáciu s verejnými orgánmi, občianskou spoločnosťou, odvetvím a akademickou obcou** o možnostiach strategickkej podpory technológií s potenciálom dvojakého použitia. Zohľadňuje sa v nej súčasný legislatívny rámec, ktorý sa vyznačuje vzájomne sa vylučujúcim zameraním buď na civilné uplatnenie, alebo na uplatnenie v sektore obrany, ako aj chýbajúcim spoločne dohodnutým vymedzením pojmu, a identifikujú sa v nej možnosti v rámci súčasných alebo budúcich programov financovania EÚ, ako aj kľúčové parametre, ktoré si vyžadujú ďalšiu analýzu. Táto konzultácia umožní komplexný dialóg so všetkými dotknutými stranami, ktorý bude podkladom pre ďalšie kroky Komisie.

Komisia vyzýva na predloženie pripomienok k možnostiam uvedeným v tomto dokumente prostredníctvom verejnej konzultácie, ktorá je k dispozícii na adrese: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say_sk. Konzultácia je otvorená do 30. apríla 2024. Bežnou praxou Komisie je uverejňovať príspevky prijaté v rámci verejných konzultácií. Je však možné požiadať, aby príspevky alebo ich časti neboli uverejnené. V takom prípade treba zreteľne uviesť na prvej strane uvedeného dokumentu, že nemá byť uverejnený, a okrem toho poslať Komisii na uverejnenie verziu dokumentu, ktorá nie je dôverná.